

Sektionen för planering säkerhet och miljö
Kristina Isacson

Klimat- och näringslivsdepartementet
10333 STOCKHOLM

Värdet av vinden - kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraft (SOU 2023:18)

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att en kommunal skatteintäkt från storskalig vindkraft är angelägen. Det skulle kunna bidra till kommunernas roll som del i utbyggnaden av energiproduktionen. Regeringen behöver skyndsamt bereda och remittera ett sådant förslag, baserat på utredningens erfarenheter och underlag. Det behöver även omfatta befintlig storskalig vindkraft, inte bara kommande etableringar.

SKR ser det som positivt att ägare av bostadsbyggnader inom ett visst avstånd från större vindkraftverk får rätt till del av den intäkt som verken genererar, men ställer sig tveksamt till om den föreslagna lösningen är rätt.

SKR ser det som positivt med en rätt för den som äger en fastighet med byggnad för boende nära en landbaserad vindkraftsanläggning att kunna få sin fastighet inlöst, men anser att författningsförslaget inte är färdigberett.

SKR avstyrker i föreliggande form förslaget om att kommunen ska förena sin tillstyrkan av en vindkraftsanläggning med ett krav på att anläggningen ska finansiera lokalsamhällets utveckling. Förslaget är svårförståeligt och otydligt, även om utredningens intentioner avseende bygdemedel är goda.

SKR anser att författningsförslaget generellt är skissartat, och kräver omfattande vidare arbete innan det kan ligga till grund för lagstiftning.

Inga förslag om kommunal intäkt

Genom att tillsätta utredningen Stärkta incitament för utbyggd vindkraft, har staten skapat en förväntan på förslag om ekonomisk kompensation till kommunerna. Utredningen har genom sitt omfattande arbete med frågan dragit slutsatserna att tillräckliga incitament för att väsentligt öka kommunernas tillstyrkan bara kan uppnås genom att land- och havsbaserade vindkraftverk ger en intäkt till den kommun där de står. Utredningen

konstaterar vidare att en sådan intäkt bara kan åstadkommas genom statlig finansiering eller beskattning. Hur ett sådant system ska kunna utformas har däremot inte utredningen fått föreslå, på grund av sina direktiv. I betänkandet konstaterar utredningen som följd att kommunernas incitament inte kommer att öka genom de förslag som läggs fram.

Att både det ursprungliga kommittédirektivet och tilläggsdirektivet gjort utredningen förhindrad att lägga fram effektfulla svar på den fråga den är satt att utreda, är olyckligt. SKR ställer sig kritiskt till denna begränsning av utredningens räckvidd. Utredningsinstrumentets potential att komma med lösningar på komplexa frågeställningar har genom dessa snäva direktiv inte kunnat utnyttjas. Det gör också att föreliggande remiss inte blir det tillfälle till synpunktsinsamlande på förslag gällande ekonomisk kompensation till kommunerna som hade behövts. Förväntan har skapats, men inga ändamålsenliga förslag finns att diskutera. Resultatet blir fortsatt oklarhet om den ekonomiska framtiden för vindkraftsetableringar, både för kommuner och vindkraftsbolag. Att det i övriga nordiska länder redan finns fungerande system där landbaserad vindkraft ger kommunen skatteintäkter, bidrar också till en förväntan på att ett liknande system ska kunna sjösättas även i Sverige.

Etablering av storskalig vindkraft är både en fråga om energiproduktion och om samhällsbyggnad. Kommunerna har och måste fortsatt ha, en avgörande påverkan på lokaliseringen av vindkraft. Det är en del av kommunens långtgående samhällsbyggnadsansvar, och ansvar för att bedöma lämpligheten av användningen av mark och vatten inom kommunens gränser. Skälen för att tillstyrka eller avstyrka projekt med storskalig vindkraft är många och skiftande, över landet såväl som lokalt. Storskalig vindkraft har en påverkan på landskapet som måste få ge uttryck i olika lämplighetsbedömningar på olika platser. Anläggningarna kan ur ett samhällsbyggnadsperspektiv inverka negativt på bland annat upplevda värden och möjligheten till annan verksamhet i området. Positiva effekter på lokal sysselsättning och andra nyttor kan vara betydligt mindre än för andra större etableringar som exempelvis transportinfrastruktur eller industri.

Nytan av storskalig vindkraft som energiproduktion realiserar å sin sida inte till någon stor del lokalt, utan ofta i andra delar av landet och är alltså inte direkt kopplad till anläggningen i sin lokala kontext. Om förekomst av storskalig vindkraft skulle ge kommunen ett ekonomiskt tillskott, sannolikt bäst via skatteintäkter, skulle det kunna bidra till att på ett annat sätt lokalt realisera nytta av energiproduktionen.

Läget är just nu oklart. Inget skarpt förslag har tagits fram och inget tillfälle har getts till remittering och inhämtning av synpunkter. Detta samtidigt som den förväntan som staten skapat fortfarande finns kvar. SKR anser att en kommunal skatteintäkt från storskalig vindkraft är angelägen. Regeringen

behöver skyndsamt bereda och remittera ett sådant förslag, baserat på utredningens erfarenheter och underlag. I många kommuner finns sedan tidigare vindkraftsproduktion, i vissa fall omfattande sådana. SKR anser därför att det är mycket viktigt att ett förslag på skatteintäkter till kommunerna byggs upp på ett sådant sätt att det även omfattar befintlig storskalig vindkraft, inte bara kommande etableringar.

Rätt till intäktsdelning för boende

SKR ser det som positivt att ägare av bostadsbyggnader inom ett visst avstånd från större vindkraftverk får rätt till del av den intäkt som verken genererar. SKR ställer sig däremot tveksamt till om den föreslagna lösningen är rätt. Detta med tanke bland annat på hur fastighetsregistret byggs upp avseende byggnadsinformation. Den nedre gränsen för värdet på en ytterligare bostadsbyggnad som ger rätt till ersättning enligt förslaget, är högt satt. Färre ägare av bostäder får därmed ersättning på orter där värdet på fastigheter är lågt. Motivet för det är oklart. Förslaget kräver en genomgripande bearbetning för att vara genomförbart. Det behöver också stämmas av med den pågående utredningen Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister (Dir 2022:94).

Rätt till inlösen av bostadsfastighet

SKR är positiva till att det införs en rätt för den som äger en fastighet med byggnad för boende nära en landbaserad vindkraftsanläggning att kunna få sin fastighet inlöst av tillståndshavaren. SKR anser dock att författningsförslaget inte är färdigberett, exempelvis i förhållande till fastighetsbildningslagen, jordabalken och annan lagstiftning. SKR kan därför inte ta ställning till förslaget så som det är utformat utan anser att det kräver fortsatt bearbetning.

Krav på finansiering av lokalsamhällets utveckling

SKR anser att det är viktigt att skapa ett förtydligande runt dagens förfarande med olika former av bygdepeng, och ser positivt på utredningens intentioner. SKR ser inte några hinder mot att det tydligare framgår att, och i så fall på vilket sätt, en vindkraftsoperatör kan göra egna överenskommelser med lokalsamhället. SKR avstyrker däremot det föreliggande förslaget, som är svårförståeligt och otydligt, och anser att det kräver fortsatt bearbetning.

I den kommunala kompetensen ingår att via skatteintäkter fördela medel för kommunens behov. Ett system där kommunen får skatteintäkter baserat på vindkraftsetableringarna, skulle ge kommunen medel att investera i sin utveckling på ett etablerat och välförankrat sätt. SKR ser däremot en lång rad problem med föreslagen reglering. Det är ett främmande system, med

oklara roller och uppgifter med gränser till kommunens myndighetsutövning. Syftet med att staga upp regelverket runt bygdepengar från vindkraften, riskerar på detta sätt att motverkas. Ett oreglerat och otydligt system riskerar att ersättas av ett visserligen reglerat men likaledes otydligt system.

Det är oklart vilka föreningar som är tänkta att vara berättigade till stöd. Likaså är det oklart vem som ska bedöma föreningarnas demokratiska förankring och bidrag till lokalsamhällets utveckling, och på vilka grunder. Det framgår inte heller om föreningar kan nekas ersättning om de inte, eller inte längre, bedöms bidra till lokalsamhällets utveckling och på vilka grunder detta i så fall kan ske. Det är också svårt att se framför sig hur utveckling, framväxt och avveckling av föreningar ska hanteras under den relativt långa tid som en vindkraftsanläggning finns i drift.

Förslaget riskerar att leda till en icke önskvärd administrativ börda för kommunen, och sannolikt också för verksamhetsutövaren. Det tillkommande administrativa arbetet är heller inte finansierat enligt finansieringsprincipen, vilket det borde vara så som tillkommande uppgift för kommunerna. Sammantaget anser SKR att oklarheterna i detta förslag riskerar att bidra till negativa diskussioner runt vindkraften, mer än att ge positiva effekter av etableringarna. I en fortsatt bearbetning av regleringen av byggededel, vill SKR understryka att kommunen skulle kunna, utifrån sin lokalkännedom och lokalförankring, vara väl lämpad att hantera en bygdepeng till den lokala utvecklingen. Detta under förutsättning att avsättandet av en bygdepeng är skild från den kommunala tillstyrkan, och även i övrigt tydligt reglerad. En sådan ordning kan däremot inte i storlek ersätta en kommunal skatteintäkt från vindkraften, bara utgöra ett komplement.

Vägledning till lagen om kommunala energiplaner

SKR har tidigare påtalat att lagen om kommunal energiplanering (1977:439) behöver uppdateras och avgränsas. Detta bland annat med hänsyn till att kommunerna i många fall inte ansvarar för produktion och distribution av energi, och så att lagen även kan omfatta minskad klimatpåverkan.¹ Vägledning som speglar aktuella förhållanden och kommunernas rådighet är positivt. SKR ställer sig däremot tveksamt till att vägledning ska utarbetas för en lag som inte är aktuell. Om staten vill göra en insats med information och råd till kommunerna, kan det exempelvis göras via ett regeringsuppdrag till Energimyndigheten.

¹ [Rätt för klimatet \(SOU 2022:21\) | SKR, Slutrapport från Programberedningen för Hållbar omställning | SKR](#)

Regionala planeringsunderlag via länsstyrelserna

Planeringsunderlag kan vara till hjälp om de bidrar med fakta till kommunernas arbete med förutsättningarna för vindkraftsetableringar exempelvis i den översiktliga planeringen. SKR ser positivt på förslaget om att länsstyrelserna ges i uppdrag att utarbeta regionala planeringsunderlag. Detta under förutsättning att de regionala planeringsunderlagen är faktabaserade och inte utgör markpolitiska ställningstaganden i frågor som ankommer på kommunen att besluta.

Tillfälligt stöd för kommunal energiplanering

SKR har tidigare påtalat att ett ekonomiskt stöd kan vara avgörande för att ge även kommuner med begränsade resurser möjlighet att prioritera att ta fram uppdaterade underlag gällande vindkraft². Ett ekonomiskt stöd kan bidra till att möjliggöra ett proaktivt arbete i kommuner gällande vindkraft, vilket är till gagn för tydligheten för alla parter. SKR ser därför positivt på förslaget om ett statligt stöd för att stärka kommunernas förmåga till energiplanering och fysisk planering gällande vindkraft.

Den föreslagna perioden behöver däremot förlängas för att kommuner med intresse av att uppdatera sina energiplaner och synen på vindkraft i översiktsplanen, ska hinna med att utnyttja det. Det behövs långsiktiga förutsättningar för att kommuner ska kunna prioritera frågorna och arbeta fram underlag. Det föreslagna bidraget är också mycket begränsat i storlek vilket inte heller bidrar till långsiktigheten.

Allmänna synpunkter

Betänkandet pekar på intressanta idéer i de delar av sitt uppdrag där man kunnat lämna förslag. Däremot anser SKR att författningsförslaget är obearbetat och skissartat, och kräver omfattande vidare arbete innan det på olika sätt kan ligga till grund för lagstiftning.

Utredningen har valt att koppla författningsförslaget till det enskilda verkets höjd istället för till tillståndsplikt enligt miljöprövningsförordningen (förslaget 1 kap 2 §). Det innebär att den föreslagna regleringen inte berörs av ändringar i tillståndsplikten, till exempel om vindkraftverk skulle kunna anmälas i större utsträckning. Bakgrunden till valet motiveras inte tydligt och skälen för ställningstagandet bör utvecklas. Det behöver uppmärksammas att det inte finns någon tillståndshavare, vilket är en förutsättning i författningsförslaget, om inte tillståndsplikt följer av miljöprövningsförordningen.

² [En rättssäker vindkraftsprövning \(SOU 2021:53\) | SKR](#)

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande